

O DVANÁCTI MĚSÍČKÁCH

BYLA JEDNA MATKA A MĚLA DVĚ DCERY; JEDNA BYLA vlastní, druhá pastorkyně. Svoji velice milovala, ale na pastorkyni ani hleděti nemohla, jedině proto, že byla Maruška krásnější než její Holena. – Dobrá Maruška neznala svoji krásu, nemohla si pomysliť, kterak to je, že se máteř tak velmi na ni hněvá, kdykoli na ni pohlédne. Všecku práci sama podělati musela: poklízela v chyži, vařila, prala, šila, předla, tkala, trávu nosila i kravičku samotinká obstarávati musela. Holena se jen strojila a na zasíní si hověla. Než Maruška všecko ráda pracovala, byla trpělivá, snášíc lání, hřešení sestřino i matčino jako beránek.

Nebylo to však nic platno, ony byly den ode dne horší, a to jedině proto, že se Maruška stávala čím dále tím krásnější a Holena škaredější. I pomysliť matka: „Načože by mně to bolo, abych si ja něchávala peknú pastorkyňu v dome; keď prídu chlapci na ohľady¹, zaľúbia si Marušu a něbudú chcéť ľúbiť Holenu.“ – Od toho okamžení hleděly macecha i dcera její, jak by se ubohé Marušky zprostily; hladem ji mořily, bily ji, než ona trpěla a při tom všem stávala se den ode dne krásnější. Takových utrpení si na ni vymysliť, že by statečnému člověku ani na um nepřišly. Jednoho dne, bylo to v polovici ledna, zachtělo se Holeně vůně fialek.

„Choj, Maruša, doněsieš mně z hory kyticu fialiek, chcem ich mať za pásom, aby som mohla k nim čichať,“ – rozkázala sestře.

„Jaj bože, sestro milená, čože ti to prišlo na um; či to kdo slýchá, aby rostly pod sněhom fialky?“ – pravila ubohá dívka.

„Ty švandro, ty gryňo, ty, čože máš vravet², keď ti ja rozkážem? – Chytro choj, a jak nědoněsieš z hory fialiek, za-

¹ Námluvy. ² Mluvit.

bijem ťa!“ – zahrozila jí Holena. Macecha ale Marušku uchopila, vystrčila ze dveří a dvěře za ní pevně zavřela. – Děvče šlo hořce plačíc do hory. – Sněhu leželo vysoko, nikde nebylo stopy. Děvče bloudilo, bloudilo dlouho; hlad ji mořil, zima ní trásla, prosila Pána Boha, aby ji raději vzal z toho světa. – Tu zhlédne zpozdálí světlo. Jde po záři, i přijde až na vrch hory. – Na vrchu hory hoří veliká vatra (oheň) a okolo vatry leží dvanácte kamenů; na těch kamenech sedí dvanácte mužů. – Tři jsou bělovousí, tři jsou mladší jich, tři ještě mladší, a ti tři nejmladší jsou nejkrásnější. Nemluvili, jen tiše seděli a do ohně pohlíželi. – Těch dvanácte mužů bylo dvanácte měsíců. Velký sečen (leden) seděl hore, ten měl vlasy i vousy bílé jako sníh a v ruce držel batyk (kyj).

Maruška se ulekla; zůstala chvíli v udivení státi, pak ale osmělivši se přistoupila blíže, prosíc: „Dobří ľudie boží, dajte sa mi zohriať pri vatre, zima mňa triase.“

Velký sečen pokývna hlavou, otázal se děvčete: „Načože si prišla, diouka moja, čo tu hľadáš?“ – „Idem na fialky“ – odpovíděla Maruška.

„Nie je čas chodiť na fialky, veď je sněh!“ – řekl Velký sečen.

„Ej, veď ja viem, ale mi sestra Holena a macocha prikázaly doniesť fialiek z hory. Keď ích nědoněsiem, zabijú mňa. Pekně vás prosím, báčikovie, povedzteže mně, kděže ích najděm?“ – Tu se zdvihl Velký sečen, popošel k nejmladšímu měsíci a dal mu batyk do ruky řka: „Bračeku (Brezne), posadni hor!“ – Měsíc Březen sedl hor na kámen a máchl batykem nad vatrou. V tom okamžení vzplanula vatra výše, sníh začal roztávati, stromky začaly pučeti, pod bučkami zelenala se travička, v travičce růžověly se poupátka chudobek a bylo jaro. Pod křovím uschovány pod lístkami rozkvěťaly fialky, a než se Maruša nadála, bylo, jak by modrou plenu prostřel. – „Chytro sbieraj, Maruša, chytro!“ – kázal jí Brezen. Maruša radující se trhala, až měla velikou kyticí fialek.

Potom měsíčkům pěkně zaděkovala a vesele pospíchala domů.

Divila se Holena, divila se macecha, vidouce Marušu, že přináší fialky; šly jí dvěře otevřítí a vůně fialek po celé chýži zavanula. – „Kděže si ích natrhala?“ ptala se urputně Holena. – „Nuž vysoko tam v hore rostú, pod kríčkami; dost ích tam veru,“ pravila Maruša. Holena vzala fialky, dala si je za pas, voněla k nim sama, dala matce přivoněti, ale sestře neřekla: „Privoň si!“ – Druhý den hověla si Holena u pece, i zachtělo se jí jahod. – I zavolala si hned na sestru řkouc jí: „Choj, Maruša, a doněš mně z hory jahuod!“ – „Jaj bože, sestro milená, kděže najdēm jahody? – Či to kdo slýchal, aby pod sněhom jahody rostly!“ – pravila Maruša.

„Eh ty švandro, ty gryňo, ty, čo buděš vraveť, keď ti ja rozkážem. – Chytro choj, a jak nědoněsieš jahuod, zabijem ťa!“ – zahrozila zlá Holena. Macecha chopila Marušku, vystrčila ji ze dveří a dvěře za ní pevně zavřela. – Děvče šlo hořce plačíc do lesa. Sněhu leželo vysoko, nikde stopy nebylo. Bloudilo děvče, bloudilo dluho; hlad ji mořil, zima ní třásla. Tu vidí zpovzdálí to samé světlo, co viděla před tím dnem. S radostí se k němu pustila. – Přišla zase k té veliké vatře, okolo níž sedělo dvanácte měsíčků. – Velký sečen seděl hor. „Dobří ľudie boží, dajtě sa mi zohriat pri vatre, zima mňa triase,“ prosila Maruša. Velký sečen pokývna hlavou, tázal se jí: „A načože si zase prišla, čože tu hľadáš?“ „Idēm na jahody!“ – odpoví Maruška.

„Eh veď je zima a na sněhu jahody něrostú,“ pravil Sečen. „Veď ja viem,“ smutně povídá Maruša, „ale sestra Holena aj macocha prikázaly doniesť jahuod; jak ích nědoněsiem, už ma zabijú. Pekně vás prosím, báčikovie, povedzte mi, kděže ích najdēm?“ – I zdvihl se Velký sečen, popošel k měsíci, který mu seděl naproti, dal mu batyk do ruky řka: „Bračeku (Červne), posadni hor!“ – Měsíc Červen sedl nahoru na kámen a máchnul batykem nad vatrou. Vysoko vyšlehla vatra;

žářem jejím roztál sníh ve chvílce, země se zelenala, stromy obalily se listem, ptáčekové začali prozpěvovati, rozmanitých kvítků po lese rozkvétalo – a bylo léto. – Pod bučkami bílých hvězdiček, jak by nasil. Vůčihledě se ale měnily ty bílé hvězdičky v jahodky, skokem zrály a zrály, a než se Maruška nadála, bylo jich, jako by krve rozlil. „Chytro sbieraj, Maruša, sbieraj!“ rozkázal měsíček Červen. – Maruša radující se sbírala, až měla plnou zástěru. Potom pěkně měsíčkům zadržovala a vesele domů pospíchala.

Podivila se Holena, podivila se macecha, vidouce, že nese Maruša vskutku domů jahody, plnou zástěrku. – Běžely jí dvěře otevřítí a vůně jahod hned po celé chyži zavanula. – „Kděže si ích nasbierala?“ ptala se urputně Holena.

„Vysoko v hore, dost ích tam rostie pod bučkami,“ pravila Maruša.

Holena vzala jahody, najedla se dosyta, i macecha se najedla, ale Marušce neřekly: „Vezmi si jedínú!“ – Zmlsala se Holena na jahodách a třetího dne zachtělo se jí červených jablek. „Choj, Marušo, choj do hory, doněs mi červených jablk!“ – rozkázala sestře.

„Jaj bože, sestro milená, kděže by sa v zime jablká vzaly?“ – namítala ubohá Maruška.

„Ty švandro, ty gryňo, čo buděš vraveť, keď ti ja rozkážem. Chytro id' do hory, a jak nědoněsieš červených jablk, veru, že ťa zabijem!“ – zahrozila zlá Holena. – Macecha uchočila Marušku, ze dveří jí vystrčila a dvěře za ní pevně zavřela. – Děvče pospíchalo hořce plačíc do lesa. – Sněhu leželo vysoko, nebylo stopy. Děvče ale již nebloudilo, upřímo pospíchalo na vrch hory, kde veliká vatra hořela, okolo níž dvanácte měsíčků sedělo. Seděli tam, seděli, Velký sečen seděl nahoře.

„Dobří ľudie boží, dajtě sa mi zohriať pri tej vatre, zima mňa triase,“ prosila, přistoupíc k ohni. Velký sečen, pokývna hlavou, tázal se jí: „A načože si prišla, čože tu hľadáš?“

„Idem pre červené jablká!“ – odpovedla Maruška.

„Zima je; něrostú v zime červené jablká“ – odpovedl Velký seěen.

„Veď ja viem,“ odpovedla smutně Maruška, „ale mně sestra Holena aj macocha prikázaly, aby som doniesla z hory červených jablk. Keď ich nědoněsiem, zabijú ma. Pekně vás prosím, báěikovie, povedzte ťe mně, kděže ich mám hľadať.“

Tu se zdvihl Velký seěen, popořel k jednomu ze starřích měsíěkú, dal mu batyk do ruky řka: „Braěeku (Září), posadni hor!“ – Měsíěek Září sedl hor na kámen i máchnul batykem nad vatrou. Vatra rudě zahořela, sněh se ztrácel, ale stromy neobalovaly se listem; jeden listeěek po druhěm opadával a chladný větrěík je roznářel po zařloutlěm pařitu, jeden sem, druhý tam. Neviděla Maruška tolik rozmanitých květkú. Po stráni kvetla turanka, červenaly se kliněoky³, v údolěích jesenka⁴, pod buěkami rostlo vysoké kapradí a hustý zimozeleň. Maruška se dívala jen po červených jablkách a tu vidí vskutku jabloň a na ní vysoko mezi ratolestmi červená jablka.

„Chytro, Maruřko, ráňaj⁵, chytro!“ rozkázal měsíěek. – Maruška radujěící se zatřásla jabloní; spadlo jedno jablko. Zatřásla po druhé, spadlo druhé. „Chytro, Maruška, spiechaj domou!“ – volal na ni měsíěek, a Maruška hned poslechla, sebrala spadlé dvě jablka, měsíěkúm pěkně zaděkovala a ve-sele domú pospěchala. – Podivila se Holena, podivila se macocha, vidouce, že nese Maruška domú jablka. – řly jí rychle otevřěíti a Maruška jim dvě jablka podala. – „A kděže si ich natrhala?“ – ptala se Holena. „Vysoko v hore rostú tam, a dost ich tam eřťě,“ pravila Maruška.

„A preěože si ich viac nědoniesla? Ći si ich zjedla na cestě?“ – osopila se na ni Holena.

„Jaj, sestra milená, nězjedla som ja ani len kúřtok. Keď som najprú stromom zatriasla, spadlo jedno, keď som po-

³ Karafiátky. ⁴ Naháě, colchicum. ⁵ Klat – třes dolú.

druhýkrát zatriasla, spadlo druhé a viac mně triasť nĕdali. Volali, abych išla domou!“ – pravila Maruška.

„Bodaj ťa parom ubil!“ – hřešila Holena a chtěla Marušku bít. Maruša se pustila do hořkého pláče, prosíc Pána Boha, aby ji raději vzal k sobě a nedal od zlé sestry a macechy ubítí. – Utekla se do kuchyně. Holena mlsná nechala prozatím hřešení a začala jíst jablko. Jablko zdálo se jí tak lahodné, že jistila, takovou dobrotu že jaktěživa neokusila. I maceše zachutnalo. – Snĕdly obě a zachtĕlo se jim více. – „Daj mi, mamu, kožušok, idĕm sama do hory!“ řekla Holena, „tá švandra by nám ich zase po cestě zjedla. Však ja najdĕm to miesto a všetky ich zráňam, čo by ma aj volali!“ – Darmo matka odmlouvala, Holena vzala kožíšek, plenu na hlavu a pustila se do hory. Matka stála na práhu, pohlížejíc za Holenou, jak se jí to jde. – Snĕhu plno, nikde stopy; Holena bloudila, bloudila dlouho, mls ale pohánĕl ji dál a dále. – Tu vidĕla vpozďálí svĕtlo. – Pustí se k němu. Přijde na sám vrch, kde hoří veliká vatra, okolo vatry na dvanácti kamenech sedí dvanácte měsíčků. Holena se zalekne; hned se ale vzpaťuje, pristoupí blíže k vatře a vztáhne ruce ohřátí se. Neptá se měsíčků: smím se zohriať či nesmím, ani na ně nepromluví.

„Načo si prišla, čože tu hľadáš?“ mrzutĕ zeptal se jí Velký sečen.

„Načože sa ma spytuješ, ty starý blázon, ty, nĕtreba ti vedieť, kdĕ idĕm,“ odsekla urputně Holena, odvrátila se od vatry a šla do lesa. – Velký sečen svařtil čelo a batykem máchl nad hlavou. – V tom okamžení zachmuřilo se nebe, vatra nízko jen hořela, snĕh začal se sypati, jak by cíchu rozsypal, ledový začal dúti vichr po hoře. Holena nevidí na krok před sebe; bloudí, bloudí, padá do závĕjí, oudy jí slábnou, křehnou. – Ustavičně snĕh se sype, ledový vítr duje, Holena hřeší na Marušu, na Pánaboha. – Oudy jí v teplém kožichu mrznou. – Čeká matka Holenu, vyhlíží z okénka, vyhlíží

z předdveří, nemůže se dcery dočkati. – Ubíhá hodina za hodinou, Holena nepřichází. – „Či jej tak jablká zachutnaly, že sa jej od nich něchce – či čo? Musím ja sama opáčiť, kde je!“ – pomyslíla si konečně macecha, vzala kožíšek, plenu na hlavu a za Holenu se pustila. – Sněhu plno, nikde stopy. Volala Holenu, nikdo se jí neozýval. – Bloudila, bloudila dlouho, sněh se sypal, ledový vítr dul po hoře.

Maruša uvařila oběd, spravila kravičku, Holena ani macecha nepřichází. – „Kděže sa tak dlho zabávajú!“ – povídá si Maruška, sedajíc k přeslici. – Již je plné vřetánko, již se v jizbě setmělo, a Holena ani macecha se nevrací. – „Jaj bože, čože sa ím prihodilo,“ – stýská si dobré děvče a úzkostlivě ven okénkem se dívá. – Nebe se třpytí, zem se svítí – člověka neviděti. Smutně zavírá okénko, udělá křížek a modlí se za sestru a matku. – Ráno čeká se snídání, čeká s obědem, ale nedočeká se ani Holeny ani macechy více. – Obě v hoře zmrzly. – Zůstala dobré Marušce chyžka i kravička i kousek pole, našel se k tomu i hospodář, a dobře bylo jim oběma žíti, v pokoji.